

**AWDURDOD PARC
CENEDLAETHOL ARFORDIR
PENFRO**

**ADRODDIAD MONITRO
BLYNYDDOL**

SAFONAU'R GYMRAEG

Ebrill 2017 – Mawrth 2018

Mae'r adroddiad hwn ar gael yn Saesneg hefyd. Gallwn ddarparu'r adroddiad hwn ar ffurfiau eraill dim ond ichi ofyn. Cysylltwch â:

Y Rheolwr Gwasanaethau Gweinyddol a Democrataidd

Awdurdod Parc Cenedlaethol Arfordir Penfro

Parc Llanion

Doc Penfro

SA72 6DY

E-bost: janete@arfordirpenfro.org.uk

CRYNODEB GWEITHREDOL

Mae Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 yn gosod fframwaith cyfreithiol sy'n rhoi dyletswydd ar yr holl awdurdodau lleol ac Awdurdodau Parc Cenedlaethol yng Nghymru, ynghyd â Gweinidogion Cymru, i gydymffurfio â Safonau'r Gymraeg.

Mae Awdurdod Parc Cenedlaethol Arfordir Penfro yn gwbl ymrwymedig i'r egwyddor o ganiatáu i siaradwyr Cymraeg ddefnyddio eu hiaith ym mhob agwedd ar eu bywydau ac mae'n cydnabod ei gyfrifoldeb i hybu a hwyluso'r defnydd ohoni.

Wrth gydymffurfio â Safonau'r Gymraeg, nod yr Awdurdod yw galluogi ein cwsmeriaid i ddefnyddio'r iaith (Cymraeg neu Saesneg) y maent fwyaf cyfforddus yn ei defnyddio. Mae'r adroddiad hwn yn nodi sut y mae'r Awdurdod yn cydymffurfio â'r Safonau a bennwyd o dan y Mesur. Mae'r Awdurdod yn cydnabod ei fod wedi gwneud cynnydd ond bod gwelliannau i'w gwneud o hyd.

1. RHAGAIR

- 1.1 Golyga Safonau'r Gymraeg na ddylai Awdurdod Parc Cenedlaethol Arfordir Penfro drin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg, ac y dylai hybu a hwyluso'r defnydd o'r Gymraeg er mwyn ei gwneud yn haws i bobl ei defnyddio yn eu bywydau beunyddiol.
- 1.2 Yn fras, mae pum maes o Safonau:
- **Cyflenwi gwasanaethau**, sy'n canolbwyntio ar ddarparu gwasanaethau, caffael, a hunaniaeth gorfforaethol
 - **Llunio polisi**, sy'n canolbwyntio ar gynnal asesiad o'r effaith ar y Gymraeg wrth wneud penderfyniadau polisi, a chymryd camau cadarnhaol i hybu'r defnydd o'r Gymraeg
 - **Gweithredol**, sy'n canolbwyntio ar hybu a hwyluso'r defnydd o'r Gymraeg o ran staff yr Awdurdod a gweithgareddau mewnol
 - **Hybu**, sy'n canolbwyntio ar hybu neu hwyluso'r defnydd o'r Gymraeg yn ehangach
 - **Cadw cofnodion**, sy'n canolbwyntio ar gadw cofnodion ynghylch sut y mae'r Awdurdod yn cydymffurfio â'r Safonau a bennwyd.
- 1.3 Gosodwyd 170 o Safonau ar yr Awdurdod, a phennwyd dyddiad gweithredu cychwynnol o 30 Mawrth 2016. Mae rhestr lawn o'r Safonau y mae gofyn i'r Awdurdod gydymffurfio â hwy ar ein gwefan ac ar ParcNet (ein mewnwrwyd ar gyfer staff ac Aelodau).
- 1.4 Mae Safonau 158, 164 a 170 yn pennu bod yn rhaid i'r Awdurdod gyhoeddi adroddiad blynyddol erbyn 30 Mehefin bob blwyddyn sy'n ymwneud â'r flwyddyn ariannol flaenorol. Dyma'r trydydd adroddiad blynyddol ers cyflwyno'r Safonau, ac mae'r adroddiad yn canolbwyntio ar y cyfnod rhwng 1 Ebrill 2017 a 31 Mawrth 2018.

2. SAFONAU CYFLENWI GWASANAETHAU (SAFONAU 1 – 87)

- 2.1 I sicrhau bod yr holl staff yn gwybod am y Safonau Cyflenwi Gwasanaethau, rydym wedi dosbarthu canllawiau cryno ar gyflawni gwasanaethau drwy gyfrwng y Gymraeg. Mae gan yr holl Reolwyr ac Arweinwyr Timau ddyletswydd i sicrhau bod eu gwasanaethau yn cydymffurfio â'r gofynion.
- 2.2 **Gohebiaeth (Safonau 1 – 7)**
- 2.2.1 Rhoddwyd canllawiau penodol i'r staff ar gyfer ymdrin â gohebiaeth, boed ar bapur neu'n electronig.
- 2.2.2 Mae datganiad safonol wedi'i gynnwys ar bapur pennawd yr Awdurdod a rhoddwyd cyfarwyddyd i staff i'w gynnwys ar negeseuon e-bost.
- 2.2.3 Mae gwaith yn cael ei wneud ar gronfa ddata i gofnodi dewis iaith defnyddwyr y gwasanaethau.

2.3 **Ateb y ffôn (Safonau 8 – 22)**

Rhodddwyd canllawiau penodol i'r staff ynglŷn ag ateb y ffôn yn ddwyieithog a delio â galwadau ffôn lle mae'r galwr yn dymuno defnyddio'r Gymraeg. Os na all staff eu hunain ddelio â galwad ffôn yn Gymraeg, byddant yn trosglwyddo'r alwad i gydweithiwr sy'n siarad Cymraeg ddelio â'r mater. Mae negeseuon a recordiwyd ymlaen llaw i ateb galwadau a dderbynnir y tu allan i oriau arferol y swyddfa neu ar gyfer y rhai sy'n galw pan fydd y llinell yn brysur, yn negeseuon dwyieithog, gyda'r neges Gymraeg yn gyntaf.

2.4 **Cyfarfodydd Cyhoeddus (Safonau 24 – 36)**

Cyhoeddwyd canllawiau penodol ynghylch trefnu cyfarfodydd, sy'n atgoffa'r holl staff y dylid dosbarthu gwahoddiadau dwyieithog (oni bai bod dewis iaith pob cynrychiolydd eisoes yn hysbys), bod gwasanaeth cyfieithu ar y pryd ar gael (os oes angen), a bod yn rhaid i'r holl ddeunydd cyhoeddusrwydd, deunydd ysgrifenedig ac ati y bydd yr Awdurdod yn eu llunio ar gyfer y cyfarfod fod yn ddwyieithog, gyda'r Gymraeg a'r Saesneg yn cael eu trin yn gyfartal.

2.5 **Dogfennau, Ffurflenni a Deunydd Cyhoeddusrwydd (Safonau 37 – 51)**

2.5.1 Mae'r holl ddatganiadau i'r wasg wedi cael eu cyhoeddi'n ddwyieithog a bydd hyn yn parhau, gyda'r Gymraeg a'r Saesneg yn cael eu trin yn gyfartal.

2.5.2 Mae holl daflenni gwybodaeth yr Awdurdod yn cael eu cyhoeddi'n ddwyieithog, gyda'r Gymraeg a'r Saesneg yn cael eu trin yn gyfartal, neu – os ydynt yn cael eu cyhoeddi ar wahân – gyda brawddeg yn dweud bod y daflen hefyd ar gael yn yr iaith arall.

2.5.3 Os caiff dogfennau cyhoeddus eu hargraffu ar wahân, mae'r Gymraeg a'r Saesneg yn cael eu trin yn gyfartal o ran ffont, maint, fformat ac ati.

2.5.4 Mae agendâu a chofnodion yr Awdurdod yn cael eu llunio'n ddwyieithog yn unol â Safon 41(a), ac mae'r holl ddeunyddiau ar gyfer cynadleddau neu seminarau yn cael eu llunio'n ddwyieithog yn unol â Safon 41(b).

2.6 **Y wefan, apiau a'r cyfryngau cymdeithasol (Safonau 52 a 55 – 59)**

2.6.1 Gall defnyddwyr gwefan yr Awdurdod ddewis yr iaith a ffeirir ganddynt drwy glicio botwm.

Nifer y trawiadau ar y wefan Gymraeg rhwng:

1 Ebrill 2017 a 31 Mawrth 2018: 11,515*

1 Ebrill 2016 a 31 Mawrth 2017: 12,565

Nifer y trawiadau ar y wefan Saesneg rhwng:

1 Ebrill 2017 a 31 Mawrth 2018: 980,769*

1 Ebrill 2016 a 31 Mawrth 2017: 1,077,475

* Bu cyfnod fis Hydref 2017 pan oedd problem gyda Google Analytics, felly nid yw'r ffigur hwn yn dangos y ffigurau yn eu crynswth.

2.6.2 Mae'r Awdurdod wedi bod yn adolygu ei wefan yn ystod y cyfnod adrodd. Gwahoddir tendrau yn ystod blwyddyn ariannol 2018/19 ar gyfer datblygu gwefan ddwyieithog newydd, fydd â dewis iaith ar y dudalen lanio. Bydd hyn yn codi proffil y Gymraeg a, gobeithio, annog mwy o bobl i ymweld â'r wefan Gymraeg. Bydd ymgyrch yn y cyfryngau yn cael ei chynnal law yn llaw â chyflwyno'r wefan newydd.

2.6.3 Mae'r holl apiau a lunnir gan yr Awdurdod yn ddwyieithog.

2.6.4 Mae cyfrifon Facebook a Twitter yr Awdurdod ar gael yn ddwyieithog.

2.7 **Peiriannau hunan-wasanaeth (Safon 60)**

Mae'r holl beiriannau talu ac arddangos yn y meysydd parcio yn ddwyieithog.

2.8 **Arwyddion a Hysbysiadau (Safonau 61 – 63 a 69 – 70)**

2.8.1 Mae arwyddion yr Awdurdod yn ddwyieithog, er nad y Gymraeg sydd flaenaf bob tro o reidwydd. Pan gaiff yr arwyddion hyn eu hadnewyddu, byddant yn cydymffurfio â'r Safonau yn yr ystyr y bydd y Gymraeg yn flaenaf; fodd bynnag, bydd unrhyw arwyddion newydd a gaiff eu codi yn cydymffurfio â'r Safonau perthnasol.

2.8.2 Mae'r holl Hysbysiadau swyddogol yn cael eu cyhoeddi neu eu harddangos yn ddwyieithog. Os caiff Hysbysiadau swyddogol eu hargraffu ar wahân, caiff y Gymraeg a'r Saesneg eu trin yn gyfartal o ran ffont, maint, fformat ac ati.

2.9 **Gwasanaethau dderbynfa (Safonau 64 – 70)**

2.9.1 O'r pum aelod o staff (tri llawn amser cyfatebol) ym mhrif dderbynfa'r Awdurdod, mae un yn gallu siarad Cymraeg yn rhugl ac mae dwy wedi bod ar gyrsiau Cymraeg sylfaenol. Os na all y staff ddelio â galwad eu hunain, maent yn cyfeirio'r galwr at gydweithiwr Cymraeg yn ddi-oed.

2.9.2 Mae gan staff y dderbynfa yn Oriel y Parc, Castell Henllys, Canolfan Ymwelwyr Trefdraeth a Chastell Caeriu sgiliau iaith Gymraeg a gallant gynnig gwasanaeth yn Gymraeg o'r dechrau'n deg.

2.9.3 Mae posteri 'Iaith Gwaith' i'w weld ym mhob un o dderbynfeydd yr Awdurdod, ac mae staff sy'n siarad Cymraeg yn gwisgo cortyn neu fathodyn i hysbysu'r cyhoedd fod gwasanaeth Cymraeg ar gael. Mae dysgwyr Cymraeg yn gwisgo laniardau sy'n dwyn y geiriau "Dw i yn dysgu Cymraeg".

2.10 **Grantiau (Safonau 71 – 75)**

2.10.1 Mae'r Awdurdod yn gweinyddu'r Gronfa Datblygu Cynaliadwy. Mae'r nodiadau canllaw a'r ffurflen gais ar gael yn Gymraeg ac yn Saesneg, a chaiff gohebiaeth ei hateb yn newis iaith yr ymgeisydd. Mae unrhyw ddeunydd hyrwyddo ar gael naill ai'n ddwyieithog neu yn Gymraeg ac yn Saesneg a chaiff y ddwy iaith eu trin yn gyfartal o ran ffont, maint, fformat ac ati.

- 2.10.2 Mae'r polisi grantiau wedi'i ddiwygio i gynnwys gofyniad i hyrwyddo a hwyluso'r defnydd o'r Gymraeg fel rhan o'r meini prawf ar gyfer dyfarnu grant.
- 2.11 **Tendrau (Sagonau 76 – 80)**
Mae gwahoddiadau i dendro yn cael eu cyhoeddi'n ddwyieithog ar wefan GwerthwchiGymru, a chynhwysir y geiriad a ganlyn: "Croesewir tendrau yn Gymraeg neu yn Saesneg. Ni ymdrinnir â thendr a gyflwynir yn Gymraeg yn llai ffafriol na thendr a gyflwynir yn Saesneg".
- 2.12 **Hunaniaeth gorfforaethol (Safon 83)**
Mae hunaniaeth gorfforaethol yr Awdurdod wedi bod yn ddwyieithog ers iddo gael ei sefydlu. Mae'r holl bapur pennawd, cardiau busnes a chardiau adnabod yn ddwyieithog, gan gynnwys ei arwyddion a'i gerbydau.
- 2.13 **Cyrsiau addysg (Safonau 84 ac 86)**
- 2.13.1 Nid yw'r Awdurdod yn cynnal cyrsiau addysg fel y cyfryw. Mae'r rhaglen gweithgareddau a digwyddiadau ar gyfer 2016/17 yn darparu gweithgareddau/digwyddiadau drwy gyfrwng y Gymraeg ac mae pob ysgol/grŵp sy'n cymryd rhan yn gallu gwneud hynny yn eu dewis iaith.
- 2.13.2 Cynhaliwyd 381 o sesiynau gydag ysgolion yn ystod y cyfnod adrodd, a gwnaed 55 ohonynt (14%) drwy gyfrwng y Gymraeg. Bu 1433 o blant yn mynychu'r sesiynau hyn.
- 2.13.3 Cynhaliwyd 1572 o weithgareddau a digwyddiadau yn ystod y cyfnod adrodd, a 34 ohonynt (2%) yn cael eu cynnal drwy gyfrwng y Gymraeg. Bu 307 o bobl yn mynychu'r sesiynau hyn.
- 2.14 **Agor y Drws**
Mae'r Awdurdod wedi cefnogi'r fenter uchod drwy Sir Benfro yn Dysgu, sy'n rhoi'r cyfle i ddysgwyr Cymraeg mwy profiadol yn Sir Benfro flasgu diwylliant Cymraeg (llynyddiaeth, celf, cerddoriaeth, traddodiadau, ac ati) mewn nifer o Ganolfannau'r Awdurdod, megis Castell Caeriw, Castell Henllys ac Oriel y Parc.

3. SAFONAU LLUNIO POLISI (SAFONAU 88 – 97)

- 3.1 **Llunio polisïau, eu diwygio neu eu hadolygu (Safonau 88 – 90)**
- 3.1.1 Ar hyn o bryd, mae'r Awdurdod yn adolygu ei Gynllun Datblygu Lleol a chaiff asesiadau effaith eu cynnal fel mater o drefn yn ystod y broses honno. Bydd yr Aelodau yn ystyried unrhyw effaith ar yr iaith Gymraeg sy'n deillio o newidiadau i'r polisïau.
- 3.1.2 Mae'r Awdurdod yn datblygu proses o adolygu Cynllun Rheoli'r Parc Cenedlaethol, proses a gynhelir yn ddwyieithog, a bydd hefyd yn gyfle i hyrwyddo'r iaith a'r diwylliant Cymraeg ymhellach.

3.2 **Ymgynghori â'r cyhoedd (Safonau 91 – 93)**

Yn ystod y cyfnod dan sylw, ymgynghorodd yr Awdurdod ar ei adolygiad o'r Cynllun Datblygu Lleol. Cyhoeddwyd y ddwy ddogfen yn Gymraeg ac yn Saesneg, ynghyd â'r holiaduron ymgynghori perthnasol.

3.3 **Ymchwilio i bolisi (Safonau 95 – 97)**

Comisiynwyd gwaith ymchwil i gynorthwyo'r gwaith o lywio datblygu polisiau'r Cynllun Datblygu Lleol, ac roedd y polisiau a luniwyd wedyn yn destun asesiad mewnol o ran yr iaith Gymraeg fel rhan o'r arfarniad ar gynaliadwyedd.

4. **SAFONAU GWEITHREDU (SAFONAU 98 – 144)**

4.1 **Dogfennau yn ymwneud â chyflogaeth (Safonau 99 – 104)**

Gofynnwyd i'r holl staff a ydynt yn awyddus i gael dogfennau sy'n ymwneud â'u gwaith yn Gymraeg, Saesneg neu'n ddwyieithog.

4.2 **Polisiau adnoddau dynol (Safonau 105 – 111)**

Mae'r holl bolisiau staffio y mae'r Safonau'n ymwneud â hwy ar gael yn ddwyieithog.

4.3 **Gweithdrefnau cwyno/disgyblu (Safonau 112 – 119)**

Mae'r staff yn gwybod y gallant gwyno a/neu ymateb i'r broses ddisgyblu/cwynion yn eu dewis iaith.

4.4 **Meddalwedd iaith Gymraeg (Safon 120)**

Mae meddalwedd iaith Gymraeg, gan gynnwys rhaglenni *Cysgeir* a *Cysill* ar gael i'r holl staff.

4.5 **Y fewnrwyd (Safonau 122 – 126)**

Mae'r testun ar hafan mewnwyd yr Awdurdod, ParcNet, yn ddwyieithog.

4.6 **Asesu sgiliau iaith Gymraeg y staff (Safon 127)**

4.6.1 Gofynnwyd i'r holl staff nodi eu sgiliau iaith Gymraeg ar system adnoddau dynol PoblyParc yr Awdurdod. Y lefelau sgiliau a ddefnyddiwyd yn ystod y cyfnod adrodd oedd:

Gallu llafar

- Sylfaenol (megis cyfarchion)
- Sgwrsio sylfaenol bob dydd
- Yn gallu deall ond heb hyder i ddefnyddio'r iaith
- Sgwrsio rhugl
- Sgwrsio rhugl am faterion sy'n ymwneud â gwaith
- Dim o gwbl

Gallu darllen/ysgrifennu

- Yn gallu darllen ac ysgrifennu negeseuon sylfaenol
- Yn gallu darllen ac ysgrifennu at ddefnydd bob dydd

- Yn gallu darllen ac ysgrifennu gohebiaeth swyddogol, ysgrifennu adroddiadau, ac ati
- Yn gallu darllen Cymraeg bob dydd ond heb hyder i ysgrifennu
- Dim o gwbl

4.6.2 Ar yr 31^{ain} o Fawrth 2018 roedd yr Awdurdod yn cyflogi 151 o staff. O'r rhai hynny oedd wedi llenwi eu data sgiliau iaith (63.6%):

- roedd 34 â sgiliau siarad sylfaenol ac roedd 15 â sgiliau darllen/ysgrifennu sylfaenol;
- roedd gan 10 sgiliau sgwrsio bob dydd, tra bod 12 yn gallu darllen ac ysgrifennu at ddefnydd bob dydd;
- roedd 2 yn gallu deall Cymraeg ond heb hyder i ddefnyddio'r iaith;
- roedd 18 yn ystyried eu bod yn rhugl yn sgwrsio yn y Gymraeg;
- roedd 8 yn ystyried eu bod yn rhugl yn sgwrsio am faterion sy'n ymwneud â gwaith, a dywedodd 11 eu bod yn gallu darllen ac ysgrifennu gohebiaeth swyddogol;
- dywedodd 24 nad oedd ganddynt unrhyw sgiliau Cymraeg llafar, ac nid oedd gan 43 unrhyw sgiliau darllen/ysgrifennu Cymraeg.

4.6.3 Bernir bod yr Awdurdod, ar y cyfan, yn gallu cyflawni ei rwymedigaethau i'r cyhoedd o ran darparu gwasanaeth dwyieithog. Mae gan yr Awdurdod drosiant isel iawn o staff, a phan fydd swyddi yn dod yn wag, fe'u hasesir o ran gofynion ieithyddol (gweler paragraff 4.9). Yn y cyfamser, anogir staff i gofrestru ar gyrsiau Cymraeg i ddatblygu neu i wella eu sgiliau iaith Gymraeg.

4.6.4 Mae 18 Aelod yn gwasanaethu ar yr Awdurdod Parc Cenedlaethol. O'r 15 a ymatebodd:

- roedd 7 yn meddu ar sgiliau llafar sylfaenol a gallai 5 ddarllen ac ysgrifennu negeseuon sylfaenol;
- roedd gan 2 sgiliau sgwrsio sylfaenol bob dydd, tra bod 3 yn gallu darllen ac ysgrifennu negeseuon bob dydd;
- roedd 2 yn rhugl mewn Cymraeg llafar;
- roedd 1 yn gallu sgwrsio'n rhugl mewn sefyllfa sy'n ymwneud â gwaith ac yn gallu darllen ac ysgrifennu gohebiaeth swyddogol;
- roedd 3 heb unrhyw sgiliau Cymraeg llafar, ac roedd 6 heb unrhyw sgiliau darllen/ysgrifennu yn y Gymraeg.

4.7 **Cyrsiau iaith Gymraeg (Safonau 130 – 133)**

Cynhelir adolygiadau o berfformiad gyda'r holl staff, lle mae'r angen (neu'r cyfle) i ddysgu Cymraeg yn cael ei nodi. Cefnogir unrhyw aelod o staff sy'n awyddus i fynychu cwrs iaith Gymraeg yn ystod oriau gwaith.

4.8 **Llofnod neu logo e-bost (Safonau 134 – 135)**

Rhoddydwyd cyfarwyddyd i'r holl staff ynghylch llofnodion e-bost a negeseuon allan o'r swyddfa.

4.9 **Asesu gofynion ieithyddol ar gyfer swyddi gwag (Safon 136)**

Pan fydd disgrifiad swydd yn cael ei chreu neu ei diwygio, mae angen i reolwyr asesu gofynion ieithyddol y swydd gan ddefnyddio'r fframwaith iaith a fabwysiadwyd gan yr Awdurdod. Defnyddir y ffactorau a ganlyn, ynghyd â'r fframwaith iaith, i bennu lefel y sgiliau sy'n ofynnol ar gyfer y swydd:

- (a) A fydd deiliad y swydd yn gweithio mewn maes lle mae angen darparu gwasanaeth drwy gyfrwng y Gymraeg?
- (b) A yw'r Awdurdod yn gallu darparu'r gwasanaeth hwn yn Gymraeg ar hyn o bryd?

Os mai 'ydy' yw'r ateb i (b), rhaid i'r rheolwr esbonio sut y mae'r Awdurdod yn darparu'r gwasanaeth drwy gyfrwng y Gymraeg. Os mai 'ydy' yw'r ateb i (a) a 'nac ydy' yw'r ateb i (b), rhaid hysbysebu'r swydd yn un lle mae'r Gymraeg yn hanfodol, a dylid nodi lefel y sgiliau iaith sydd eu hangen.

Nodir y gofynion hyn ar y ffurflen Cais i Lenwi Swydd a gyflwynir i Dîm Arweinyddiaeth yr Awdurdod i'w chymeradwyo.

4.10 **Hysbysebu swyddi (Safonau 136A, 137 a 137B)**

Caiff pob swydd wag ei hysbysebu'n ddwyieithog. Mae gwefan yr Awdurdod a'r ffurflen gais i'w lawrlwytho yn nodi:

"Gallwch gyflwyno eich cais yn Gymraeg neu yn Saesneg; na fydd cais a gyflwynir yn y Gymraeg yn cael ei drin yn llai ffafriol na chais a gyflwynir yn Saesneg".

4.11 **Ffurflenni ymgeisio (Safonau 137A – 140)**

4.11.1 Mae'r ffurflenni ymgeisio ar gael yn y Gymraeg a Saesneg a chaiff ymgeiswyr gynnig am unrhyw swydd yn eu dewis iaith. Mae'r ffurflen yn gofyn i ymgeiswyr nodi a ydynt am ddefnyddio'r Gymraeg yn y cyfweiliad.

4.11.2 Os yw'r ymgeisydd yn dymuno cael ei gyfweld yn Gymraeg, bydd y panel cyfweld ond yn cynnwys swyddogion sy'n siarad Cymraeg. Os yw'r swydd a hysbysebir yn gofyn am sgiliau Cymraeg ond nad yw'r ymgeisydd – er ei fod wedi nodi ei fod yn medru'r Gymraeg – yn dymuno cael ei gyfweld yn Gymraeg, mae gweithdrefn wedi'i rhoi ar waith i brofi lefel gallu'r ymgeisydd i siarad Cymraeg cyn y cyfweiliad. Defnyddiwyd y weithdrefn hon i lenwi'r swyddi Swyddog Monitro a Swyddog Gorfodaeth.

4.12 **Arwyddion a godir yn y gweithle (Safonau 141 – 143)**

Polisi'r Awdurdod yw bod pob arwydd yn ddwyieithog, gyda'r Gymraeg wedi'i chynnwys yn y fath fodd fel ei bod yn debygol o gael ei darllen gyntaf. Mae rheolwyr y Dderbynfa/Canolfannau wedi cael canllawiau i sicrhau eu bod yn cydymffurfio â'r Safonau hyn.

4.13 **Cyhoeddiadau ar gyfarpar sain yn y gweithle**

Nid yw'r Awdurdod yn defnyddio cyfarpar sain yn y gweithle.

5. SAFONAU HYBU (SAFONAU 145 – 146)

5.1 Strategaeth bum mlynedd ar gyfer y Gymraeg

Ar 7 Awst 2017 mabwysiadodd yr Awdurdod ei strategaeth bum mlynedd ar gyfer y Gymraeg.

6. SAFONAU CADW COFNODION (SAFONAU 147 – 154)

6.1 Cwynion a gafwyd (Safonau 147 – 149)

Ni dderbyniodd yr Awdurdod unrhyw gwynion yn ystod y cyfnod adrodd. Fodd bynnag, derbyniodd Comisiynydd y Gymraeg gŵyn fis Mai 2017 bod yr Awdurdod wedi dosbarthu llythyr hysbysu cymdogion yn Saesneg yn unig ynghylch cais cynllunio. Ymchwiliwyd i'r gŵyn hon a hysbyswyd yr Awdurdod fis Rhagfyr 2017 ein bod wedi methu â chydymffurfio â Safonau 4, 5 a 7. O ganlyniad, roedd yn ofynnol i ni gymryd rhai camau penodol, sef:

- Ennyn ymwybyddiaeth y staff ar draws yr Awdurdod o'r angen i sicrhau bod yr holl ohebiaeth a anfonir gan yr Awdurdod at sawl person yn cael ei anfon yn Gymraeg ac yn Saesneg ar yr un pryd;
- Ennyn ymwybyddiaeth y staff ar draws yr Awdurdod o'r angen i ddarparu fersiwn Gymraeg o unrhyw ohebiaeth pan fyddwn yn gohebu â pherson pan na wyddwn a yw'r person hwnnw yn dymuno derbyn gohebiaeth oddi wrthym yn Gymraeg, a
- Sicrhau bod pob gohebiaeth a anfonir gennym sy'n gwahodd ymateb yn nodi na fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

6.2 Sgiliau iaith Gymraeg (Safon 151)

Gofynnwyd i'r holl staff nodi eu sgiliau iaith Gymraeg ar system adnoddau dynol PoblyParc yr Awdurdod. O'r rhai a asesodd eu sgiliau eu hunain ar sail y fframwaith sgiliau iaith a fabwysiadwyd gan yr Awdurdod, dywedodd 26 eu bod yn rhugl yn y Gymraeg, a dywedodd 44 fod ganddynt rywffaint o sgiliau iaith Gymraeg.

6.3 Cyrsiau hyfforddi (Safonau 152)

6.3.1 Roedd yr Awdurdod wedi talu am 2 gwrs dysgu Cymraeg yn ystod y cyfnod adrodd. Roedd rhai aelodau o staff wedi dilyn cyrsiau ar eu liwt eu hunain, ac roedd 4 wedi cofrestru ar y cwrs ar-lein Cymraeg yn y Gwaith.

6.3.2 Trefnwyd nifer o ddiwrnodau hyfforddi/datblygu eraill ar gyfer y staff a'r Aelodau yn ystod y cyfnod adrodd, megis:

- Cyflwyniad gan y Bwrdd Iechyd
- Cyflwyniad ar oleuo/awyr dywyll

Er bod y sesiynau hyn wedi'u cynnal drwy gyfrwng y Saesneg, roedd peth deunydd cyflwyno ar gael yn y Gymraeg a'r Saesneg.

6.4 **Asesu sgiliau iaith Gymraeg ar gyfer swyddi newydd neu wag (Safon 153)**

Rhaid i bob cais i lenwi swyddi newydd neu wag gael ei ystyried gan Dîm Arweinyddiaeth yr Awdurdod (gweler 4.9 uchod). Caiff yr ystadegau eu cofnodi ar system rheoli perfformiad Ffynnon a'u hadrodd i'r Pwyllgor Adolygu Gwasanaethau Archwilio a Chorfforaethol.

6.5 **Catogoreiddio swyddi newydd neu wag (Safon 154)**

Hysbysebwyd 25 swydd yn ystod y cyfnod dan sylw. Yn dilyn yr asesiad ieithyddol y cyfeirir ato ym mharagraff 4.9, cafodd 9 eu catogoreiddio fel swyddi lle mae'r Gymraeg yn hanfodol gan eu bod yn swyddi sy'n dod wyneb yn wyneb â'r cyhoedd, a 10 wedi'u hasesu bod y Gymraeg yn ddymunol gan fod y tîm(au) yr oeddent yn perthyn iddynt eisoes yn gallu darparu gwasanaeth dwyieithog. Hysbysebwyd 6 heb unrhyw ofyniad am y Gymraeg gan fod y swyddi yn cael eu hystyried yn rhai nad ydynt yn dod wyneb yn wyneb â'r cyhoedd.

7. SAFONAU ATODOL (SAFONAU 155 – 175)

- 7.1 Mae copi o'r Hysbysiad Cydymffurfio â gyflwynwyd i'r Awdurdod gan Gomisiynydd y Gymraeg i'w weld ar wefan yr Awdurdod.
- 7.2 Mae dogfen "Safonau'r Gymraeg: Sylwadau a Chwynion" ar gael ar wefan yr Awdurdod. Yn y ddogfen honno, rhestrir y Safonau y mae'n rhaid i'r Awdurdod gydymffurfio â hwy, ynghyd â'r broses a ddilynr os bydd rhywun yn gwneud cwyn i'r Awdurdod am fethu yn y ddyletswydd honno.

8. MONITRO CYDYMFFURFIAETH

- 8.1 Prif Weithredwr yr Awdurdod, yn y pen draw, sy'n gyfrifol am weithredu a monitro Safonau'r Gymraeg. Fodd bynnag, mae unrhyw weithredu sy'n ymwneud â'r Safonau o ddydd i ddydd wedi'i ddirprwyo i'r Rheolwr Gwasanaethau Gweinyddol a Democrataidd. Hefyd, mae pob Cyfarwyddwr, Pennaeth Gwasanaeth ac Arweinydd Tîm yn gwbl ymwybodol o oblygiadau'r Safonau.
- 8.2 Caiff yr Adroddiad Monitro Blynyddol ei gyflwyno i'r Awdurdod i'w gymeradwyo cyn cael ei gyflwyno i Gomisiynydd y Gymraeg.